ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 12.07.2023 | Микола Капітоненко

Уроки реалізму з Вільнюса

До завершення війни Україні не вдасться вступити в НАТО. Київ може вимагати більше підтримки й допомоги, але не членства.

НАТО – чудовий взірець стабільності, бюрократичної спадковості та рутинної роботи. У декларації Бухарестського саміту 2008 року містились такі слова: «Україна стане членом НАТО». Через 15 років, протягом яких систему міжнародної безпеки було повністю перевернуто, комюніке Вільнюського саміту 2023 року заявляє наступне: «Майбутнє України в НАТО». Десять відмінностей знайти буде важко.

Але, звичайно, відмінності є, і вони у контексті. Багато чого змінилося у світі, а бажання НАТО – точніше, її найбільш впливових членів – не брати на себе ризики, пов'язані із українською безпекою, залишається незмінним. Дещо дивує те, наскільки сліпими щодо цього бажання залишалися покоління українських політиків. Небажання розібратися в побоюваннях та розрахунках Вашингтона, Берліна чи Парижа зрештою зіграло поганий жарт із українською зовнішньою політикою. Війна із набагато сильнішим суперником без союзників – чи буває більш складне становище для держави? Так, у нас є партнери, чиї інтереси сьогодні збігаються із нашими, і вони нас підтримують. Але відмінність партнерів від союзників в тому, що від перших немає підстав щось вимагати. Тому риторика й звинувачення стануть невдалою відповіддю на рішення Вільнюського саміту НАТО. Саміту, який був не стільки про Україну, скільки про нові реалії боротьби за міжнародний порядок, в яких опинився Альянс.

Поверхневий погляд на спільне комюніке засвідчує: НАТО непокоїть руйнування основ безпеки, режиму контролю над озброєннями й, особливо, ядерної безпеки. Цим питанням присвячено набагато більше уваги, ніж кільком реченням про Україну. Це означає, що Альянс працює із широким порядком денним, тримаючи у фокусі уваги численні регіони та сфери міжнародної політики – а значить, потребує правильного управління ризиками та ресурсами. Саме ці міркування лежали й лежать в основі

стратегії НАТО щодо України, як у 2008, так і у 2023 році.

Не має значення, наскільки досвідченими чи ефективними є наші збройні сили: для Альянсу важливо, щоб ризик війни не був надто високим

Наскільки щиро українське керівництво повірило в те, що членство в НАТО вже практично в кармані? Якщо так, то один з уроків Вільнюса полягає в тому, що коли справа доходить до дилем міжнародної безпеки, риторика, навіть найбільш красномовна, втрачає свою силу.

Механізм роботи НАТО дуже простий, як і відповідь на питання про те, чому Україні не вдасться отримати членство. Це класична система колективної безпеки, в якій захист з боку інших обмінюється на ризик постати перед необхідністю самому когось з них захищати. Ключовий актив Альянсу – ефективність його стримування та захисту, що визначається більшою мірою готовністю всіх воювати, ніж сукупним оборонним потенціалом. Україна для такої системи є не можливістю, а великим ризиком. Не має значення, наскільки досвідченими чи ефективними є наші збройні сили: для Альянсу важливо, щоб ризик війни не був надто високим, бо інакше зростає ймовірність того, що хтось не стане виконувати зобов'язань, і тоді НАТО втратить ефективність або розпадеться. Небезпека членства України, навіть до вторгнення, якраз і полягала в тому, що могла спровокувати розкол всередині на тлі високої ймовірності війни з Росією. Сьогодні ж, коли в центрі Європи йде повномасштабна конвенційна війна, ці ризики стають захмарними. Ризикувати безпекою самого НАТО заради безпеки України погодяться далеко не всі.

Ба більше, для НАТО немає жодної доданої вартості у членстві України. Воно означало б лише додаткові значні зобов'язання, які зручніше й оптимальніше замінити на керовані постачання зброї та грошей – і до цього цілком передбачувано звелись обіцянки країн-членів на полях саміту. Україна змушена воювати, бо бореться за власну державність та незалежність – і НАТО немає потреби запрошувати Україну до власних лав для того, щоб ця боротьба тривала.

Всупереч загальноприйнятій думці можна сказати, що сьогодні Україна знаходиться далі від

За 15 років, що минули із часів Бухарестського саміту, світ змінився. Економіка Китаю, обрахована за паритетом купівельної спроможності, у 2008 році була вдвічі меншою за економіку США чи ЄС. Сьогодні вона більша за американську на

членства в НАТО, ніж була у 2008 році

чверть. Світ прямує до біполярності або вже там. Ці зміни зіграли явно не на користь Україні та створили набагато менш сприятливе безпекове середовище для нас і наших прагнень вступити в НАТО. Вступити до НАТО сьогодні за рецептами початку XXI століття не вдасться. Всупереч загальноприйнятій думці можна сказати, що сьогодні Україна знаходиться далі від членства в Альянсі, ніж була у 2008 році. Захід уникає складних дилем, мінімізує безпекові зобов'язання та заощаджує ресурси. Війна теж не грає на користь нашого членства, хоча багато хто думає, що вона змусить Захід зробити нас своєю частиною. Ні, не змусить.

Серед сигналів саміту є й такий: до завершення війни Україні не вдасться вступити до Альянсу. Це не означає, що обов'язково вдасться після війни. Вочевидь, також означає, що членство або нечленство України в НАТО може бути серед більш широких домовленостей щодо майбутнього міжнародної безпеки. А ще це може означати потенційно неприємну й складну дилему для українського керівництва: шукати миру з Росією, сподіваючись на вступ до НАТО, або ж воювати невизначено довго, сподіваючись повернути окуповані території. Крім того, тут поступово стає очевидною принципова позиція Заходу: спочатку завершення війни, а потім всі доленосні рішення. Ця позиція може стосуватися членства України не лише в НАТО, але і в ЄС.

Росія послаблена, а союзники консолідовані. Україна зробила чималий внесок в це і тому може вимагати більше підтримки й допомоги.

Українська ставка на НАТО знову не зіграла. Але треба бути реалістами. Саміт не міг бути про членство України. Він був про формати й обсяги підтримки, і за це заслуговує на вдячність. Таким самим буде, найімовірніше, і наступний саміт у Вашингтоні. У Вільнюсі НАТО продемонстрував здатність мислити широко й стратегічно, а також показав свою силу. Альянс виграв час. Росія послаблена, а союзники консолідовані. Україна зробила чималий внесок в це, хоча й не маючи вибору. І тому може вимагати більше підтримки й допомоги. На відміну від членства, це реалістично.

Серед українців розповсюджена думка, що лідери Німеччини та Франції помилилися у 2008 році, не надавши Україні та Грузії ПДЧ і спровокувавши у такий спосіб російську агресію проти обох держав. Цей аргумент завжди був слабким: перевірити альтернативний перебіг подій із ПДЧ для обох неможливо. Саміт у Вільнюсі показав: вже інші західні лідери готові ухвалювати аналогічне рішення. Питання про те, хто і де помилився, залишається відкритим.

Микола Капітоненко
Київ

Кандидат політичних наук Микола Капітоненко (Mykola Kapitonenko) – доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, директор Центру досліджень міжнародних відносин. Член Громадської ради при Комітеті з міжнародних відносин Верховної Ради України. Редактор журналу *UA: Ukraine Analytica*, автор понад 70 наукових статей. Основна сфера інтересів – міжнародні конфлікти та зовнішня політика України.